

Tema 5: Bevidste færinger, 1850-1945

I Napoleonskrigens sidste år havde Danmark været allieret med Frankrig, der tabte krigen. Ved fredsslutningen i Kiel i 1814 måtte Danmark afstå Norge til Sverige. Færøerne, Island og Grønland, der i middelalderen kom under den norske konge, forblev en del af det danske rige.

I 1816 blev Færøerne et dansk amt under ledelse af en dansk amtmand. Lagtinget, der havde eksisteret siden 900-årene blev ophævet. Grundloven fra 1849 knyttede Færøerne tættere til Danmark, og to år senere trådte den også i kraft på Færøerne. Færøerne blev også repræsenteret i det danske parlament Rigsdagen med ét medlem i Folketinget og ét i Landstinget.

I 1854 blev Lagtinget genoprettet. Amtmanden var fast formand. Også øernes provst fik fast plads i tinget. Desuden blev der valgt 18 medlemmer for fire år ad gangen.

I 1814 blev der indført syv års undervisningspligt i Danmark. Loven gjaldt dog ikke for Færøerne. I 1845 forsøgte det enevældige styre at indføre skolepligt. På grund af befolkningens modstand mislykkedes det. I sidste halvdel af århundredet blev der dog opført en række skolebygninger rundt om på øerne, og i 1872 blev der indført almindelig undervisningspligt. I skolerne foregik undervisningen på dansk. Der blev også oprettet et seminarium, hvor man uddannede lærere til at tage sig af undervisningen. I 1861 blev der oprettet en realskole i Torshavn, men først i 1937 kom der et gymnasium.

I 1856 blev monopolet ophævet. Det skabte fremgang for fiskeriet og betød økonomisk vækst. Man begyndte også at dyrke kartofler.

De danske myndigheder søgte at gøre Færøerne så danske som muligt. På Færøerne opstod der i midten af 1800-tallet en national bevægelse, der ville styrke færøsk sprog og kultur. I 1846 genskabte præsten V.U. Hammershaimb det færøske skriftsprog. Den nationale vækkelse på Færøerne tog for alvor fart i 1888, hvor en forsamling vedtog en række krav, der ville styrke færøsk kultur, historie og sprog (se kilde 6).

I begyndelsen af 1900-tallet voksede ønsket om selvstændighed. Der blev stiftet to partier Sambandsflokkurin, der ønskede at bevare og styrke forholdet til Danmark og Sjálvstýrisflokkurin, der arbejdede for, at færingerne fik mere indflydelse på egne folk, og som på længere sigt ønskede uafhængighed af Danmark.

Mere selvstyre

I 1919 designede færøske studenter det færøske flag Merkid, der betyder mærket. De danske myndigheder var modstandere af, at flaget blev brugt. Da den danske statsminister Thorvald Stauning besøgte Færøerne i 1930'erne og opdagede, at Merkid var hejst, sagde han: "Fjern den klud!"

Under 2. Verdenskrig var Danmark besat af Tyskland. Storbritannien besatte Færøerne, og forbindelsen mellem Danmark og Færøerne var afbrudt. Briterne tillod, at færingerne brugte Merkid. De forlangte endda, at de færøske fiskere sejlede under dette flag.

Briterne blandede sig ellers ikke i forholdene på Færøerne. Besættelsestiden skabte økonomisk fremgang for færingerne. De kunne sælge alle de fisk de kunne fange til Storbritannien. Tyske fly og ubåde angreb flere gange færøske skibe, fyr og havne. Det betød, at 1/3 af den færøske fiskeflåde blev sænket, og 210 færinger mistede livet.

Under krigen voksede færingeres ønske om uafhængighed. I 1946 blev der holdt en folkeafstemning herom. Til både færingeres og de danske myndigheders overraskelse stemte et lille flertal for løsrivelse. Afstemningen blev dog erklæret for ugyldig.

Trigger – I gang med emnet

Dilemma?

I 1946 stemte færingerne om Færøerne skulle løsrive sig fra Danmark. 47,2 % stemte imod og 48,7 % stemte for. Kun 33 % af de stemmeberettigede deltog i valget. Formanden for Lagtinget erklærede nu Færøerne for en republik. Men den danske regering mente, at det var ulovligt og opløste Lagtinget. Der blev udskrevet nyvalg til Lagtinget. Denne gang fik partier, der ønskede at bevare tilknytningen til Danmark, flertal. Så Færøerne rev sig ikke løs.

På klassen kan man fx drøfte:

- om det var en demokratisk proces
- hvorfor så få færinger mon stemte ved valget

Spørgsmål til kilderne

1. Skole og undervisning

- Før 1814 var der skoler i Danmark. I Torshavn var der en latinskole. Her blev nogle få drenge, der skulle være præst, undervist. Hvorfor mon de danske myndigheder ikke havde oprettet skoler for alle på Færøerne?
- Hvordan foregik undervisningen på Færøerne?
- På Færøerne levede man af fiskeri og fåredrift. Hvorfor mon færingerne mente, at det var vigtigt, at deres børn blev undervist?

2. Dårligt for Færøerne

- Hvorfor mener ophavsmanden (Høgne Høydal), at det var dårligt, at Færøerne ikke fulgte med Norge, da landet i 1814 blev sluttet sammen med Sverige?

3. Simple almuefolk

- Hvad viser kilden om magten over Færøerne?
- Hvilke argumenter fremføres i kilden imod, at Færøerne får deres egen stænderforsamling?

4. Monopolhandel

- Hvad mener ophavsmanden (Christian Garde) mon, når han omtaler færingerne som "naturmennesker"?
- Hvordan behandler danskerne ifølge kilden færingerne?
- Hvad kan være forklaringen på, at danskerne opfører sig sådan?
- Til sidst nævnes kongen. Overvej om han dengang kunne gøre noget ved problemet?

5. Færøsk sprog

Kilde 1:

- Hvordan bliver det færøske sprog anvendt?
- Hvilke problemer mener ophavsmanden (Bærentsen), at der er for det færøske sprog?

Kilde 2:

- Hvad er ifølge ophavsmanden (Hammershaimb) det danske sprogs forhold til det tyske – og hvordan det er gået med det danske sprog i Slesvig?
- Overvej om det er et godt argument, ophavsmanden bruger, for at vise, at færøsk er et selvstændigt sprog?

6. Forsvar det færøske

- Forsamlingen ønskede at fremme færøsk sprog og kultur. Overvej om det dengang var effektive midler.
- Forestil dig, at det var i dag, at færøsk sprog og kultur var truet. Hvilke andre midler ville du så foreslå?
- Forsamlingen mente, at der skulle undervises mere i færøsk historie. Hvordan kunne det være med til at fremme færøsk sprog og kultur?
- Overvej om faget historie har den samme funktion og opgave i dag?

7. Fordanskning

- Hvad kan være forklaringerne på den fordansknings-politik, der blev ført i 1800-tallet?
- Find ord der viser, at ophavsmanden (Høgner Hoydal) er imod den førte politik?
- Undersøg hvem Høgner Hoydal er, og hvad han mener om rigsfællesskabet.

8. Boligen på Færøerne

- Hvilket indtryk giver kilden af de fattigste boliger?
- Hvad kan være forklaringen på, at boligforholdene var så dårlige?